

**Atenció a
la diversitat
Ampliació**

1 Llegeix:

El Salvador va patir els efectes devastadors d'un terratrèmol el 13 de gener del 2001. El sisme, que va assolir una intensitat de 7,6° en l'escala de Richter i es va notar durant 20 o 30 segons, va provocar l'esllavissament d'una muntanya a les localitats de Santa Ana i San Salvador, que va destruir i sepultar un barri de 15.000 habitants.

El 26 de gener del 2001, un sisme va sacsejar Gujarat, un estat de l'Índia situat a la frontera amb el Pakistan. El terratrèmol va ocasionar molts morts i milers de ferits. Segons el sismògraf de Nova Delhi, el sisme va tenir una intensitat de 6,9° en l'escala de Richter, i el seu epicentre es va localitzar a la població de Bhuj.

■ **Observa aquest mapa de les plaques tectòniques, situa-hi els dos països en què es van produir els terratrèmols esmentats i pinta'ls de dos colors diferents.**

■ **Consulta un atlas i situa en el mapa l'estat indi de Gujarat i les localitats de Santa Ana i San Salvador.**

■ **Contesta:**

- En quina zona de contacte entre plaques tectòniques està situat l'estat de Gujarat? _____
- En quina zona de contacte entre plaques tectòniques està situat El Salvador? _____

■ **Explica la relació que et sembla que pot haver-hi entre les zones de contacte de plaques tectòniques i els llocs on es van produir aquests terratrèmols.**

Nom :

2 Llegeix:

La intensitat dels moviments sísmics es pot mesurar d'acord amb unes escales establertes que tenen en compte els efectes sísmics sobre el medi natural i sobre les construccions humanes. Les més conegudes són l'escala de **Mercalli** i la de **Richter**.

■ **Observa aquesta taula comparativa de les dues escales de registres sísmics esmentades anteriorment.**

escala de Mercalli	registre d'intensitat d'un terratrèmol (a partir de la descripció d'alguns efectes)	escala de Richter
1	Només és perceptible amb instruments.	0,0
2	Balanceig dels objectes que estan penjats. Les persones que estan assegudes poden notar el terratrèmol.	3,5
3	Els automòbils aturats pot ser que es moguin.	4,2
4	Tremolen els vidres, els plats i els objectes penjats a les parets.	4,5
5	Les parets de guix s'esquerden i el terra tremola de forma perceptible.	4,8
6	Els mobles pesants es mouen i els arbres es balancegen.	4,9
7	Es nota des dels vehicles en marxa. S'esquerden les parets d'algunes cases.	5,5
8	Els edificis pateixen danys greus. S'esberla l'asfalt de les carreteres.	6,2
9	Algunes cases s'enfonsen i apareixen esquerdes a terra.	6,9
10	Es torcen les vies dels trens. Destrucció d'edificis, carreteres i ponts.	7
11	Destrucció de la majoria de les estructures.	7,4
12	El sòl es mou fent onades. Destrucció total.	8,9

■ **Basant-te en la informació que conté la notícia que has llegit a la pàgina anterior, dedueix els efectes que devien tenir aquests sísmes sobre l'entorn natural i sobre les infraestructures construïdes pels humans.**

► **sisme de l'Índia:** _____

► **sisme d'El Salvador:** _____

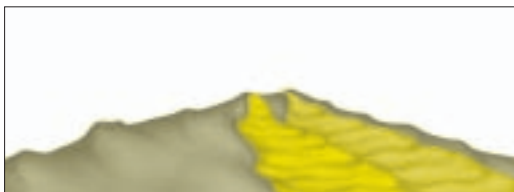
■ **Contesta:**

- Creus que avui dia, amb les tècniques actuals de construcció, és possible reduir l'efecte destructiu dels sísmes? Raona la resposta. _____

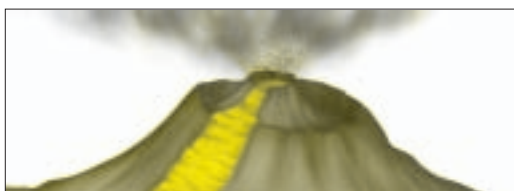
- Creus que si avancés la capacitat de predir els sísmes es podrien estalviar pèrdues de vides humanes? Raona la resposta. _____

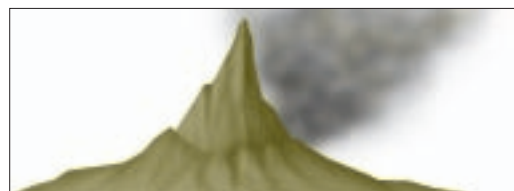
3 Llegeix:

Els volcans presenten formes diverses. La forma d'un volcà depèn dels materials que expulsa i del seu caràcter explosiu. Així, distingim entre el **volcà hawaià**, el **volcà vulcanià**, el **volcà peleà** i el **volcà estrombolià**.

■ Observa els dibuixos següents:

■ Busca informació en una enciclopèdia i escriu quin tipus de volcà representa cada dibuix.**4 Observa aquest quadre, referent a les grans erupcions volcàniques des de l'any 1950 fins a l'any 1991.**

any	volcà	situació	danys
1951	Lamington	Nova Guinea	3.000 morts
1953	Spurr	Alaska	Núvol de fum de 20 km d'alçada
1956	Bezymianny	Sibèria	Danys en una àrea de 80 km
1980	Saint Helens	EUA	Sis morts i 250 km ² de boscos destruïts
1982	El Chichón	Mèxic	3.500 morts
1983	Etna	Sicília	Es va poder desviar un riu de lava que es dirigia a llocs habitats
1985	Nevado del Ruiz	Colòmbia	22.000 morts
1986	Mont Camerun	Camerun	1.200 morts
1991	Pinatubo	Filipines	850 morts i 200.000 evacuats

■ Situa en el planisferi de la pàgina 16 els volcans esmentats en aquesta taula. Si et cal, consulta un atlas.

5 Escriu al costat de cada enunciat la part del riu que s'hi defineix.

El riu té el màxim poder d'erosió. La força de l'aigua i els materials que transporta erosionen el fons i hi excaven un llit profund, la qual cosa produeix una vall en forma de V.

El riu passa per zones de pendents menys pronunciats i transporta més cabal i més sediments, que recull de les aigües dels afluents. El llit és més ample. El riu pot descriure àmplies corbes, anomenades meandres. A la part còncava del meandre, l'aigua va molt ràpida, i per tant, hi provoca erosió. A la part convexa del meandre, l'aigua va més a poc a poc i, per tant, els materials s'hi sedimenten.

A prop de la desembocadura, el pendent és escàs. El riu diposita els materials. La vall és ampla, i el riu es pot dividir en braços. S'hi pot formar un delta.

6 Llegeix:

El terme **delta** va ser aplicat per primera vegada per Heròdot, en el segle V aC, a la plana al·luvial a través de la qual els canals ramificats del Nil desguassen a la mar; en el mapa que en va traçar, la regió tenia forma triangular, com la lletra grega delta (D).

La forma del delta és determinada per una sèrie de factors, com el pendent del fons marí, la configuració de la costa, la direcció i la velocitat dels corrents marins, la velocitat, el cabal, la càrrega i l'orientació del curs del riu, etc. Distingim tres tipus de delta:

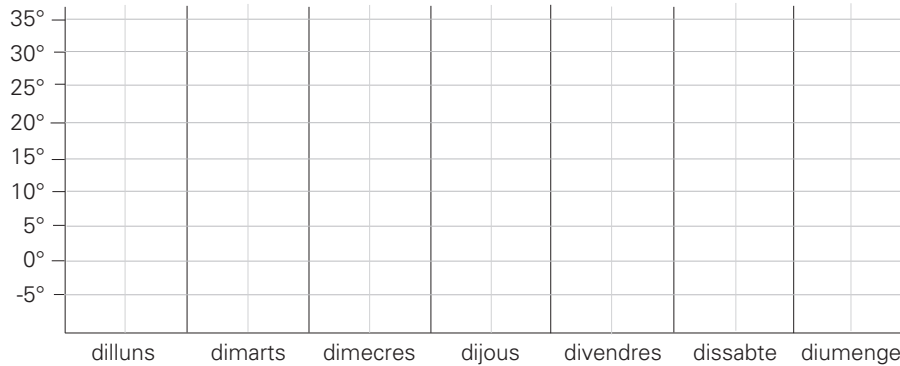
- **Delta arquejat:** canals de distribució situats en forma radial. Té forma de ventall.
- **Delta digitat:** cada canal de distribució s'estén mar endins.
- **Delta triangular:** els sediments transportats pel riu queden dipositats a la platja en dues direccions, originant un delta punxegut.

■ Relaciona cada imatge amb el tipus de delta que representa i escriu-ne el nom.

7 Enregistra les temperatures màximes i mínimes durant una setmana.

■ Assenyalta, en aquesta taula, amb un punt de color vermell les temperatures màximes de cada dia i de color blau les mínimes. Després, uneix els punts del mateix color.

■ Explica què vol dir exactament “temperatura màxima” i “temperatura mínima” de cada dia.

8 Llegeix:

S’anomena **rosa dels vents** el diagrama utilitzat en meteorologia i climatologia per a representar les vuit direccions principals en què circulen els vents, indicades per línies que parteixen radialment d’un punt central. Cada vent que segueix una mateixa direcció pot rebre denominacions diferents segons la comarca o la zona on bufi, però els noms dels vents de Catalunya són, genèricament, els següents: vent del nord, **tramuntana**; vent del nord-est, **gregal**; vent de l’est, **llevant**; vent del sud-est, **xaloc**; vent del sud, **migjorn**; vent del sud-oest, **garbí** o **llebeig**; vent de l'oest, **ponent**; vent del nord-oest, **mestral**.

■ Escriu a la rosa dels vents el nom de cadascun dels vents de Catalunya.

9 Busca informació en una enciclopèdia i defineix aquests vents violents:

huracà: _____

tornado: _____

10 Llegeix:

Actualment, els núvols es classifiquen per pisos: pis alt, pis mitjà, pis baix i núvols que ocupen tots tres pisos a causa de la gran dimensió vertical que han pres.

- ▶ Els **núvols alts** són els situats entre 10.000 i 6.000 metres d'altura, aproximadament.
- ▶ Els **núvols mitjans** són els situats entre 6.000 i 3.000 metres d'altura, aproximadament.
- ▶ Els **núvols baixos** estan situats entre 3.000 o 2.000 metres d'altura i la superfície de la Terra.
- ▶ Els **núvols de dimensió vertical** són els que tenen la base ben a prop de la superfície terrestre, però que van creixent i desenvolupant-se fins a arribar al pis alt.

■ Relaciona:

- Cirrocúmul·s (núvols alts): núvols molt prim·s i estirats amb forma de bandes.

- Estrats (núvols baixos): són els típics nuvolets que se solen veure a primera hora del matí fregant les muntanyes o estancats a les valls.

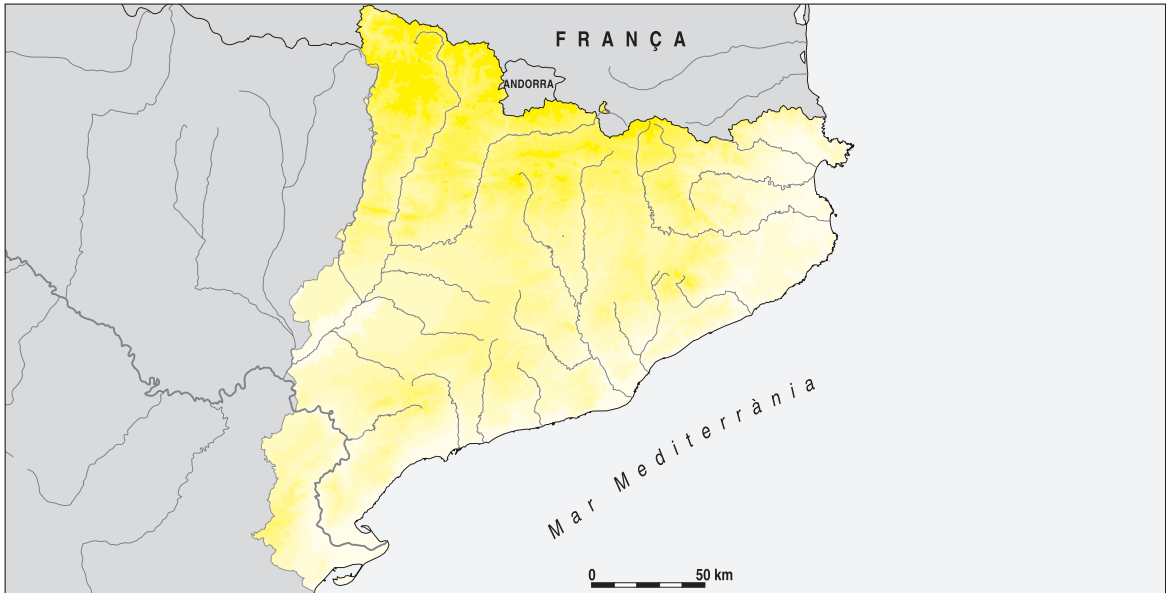
- Cúmuls (núvols baixos): tenen la part inferior aplanada i la part superior arrodonida, com una gran coliflor.

- Cumulonimb·es (núvols de dimensió vertical): núvols de tempesta; són plans de sota i molt alts.

1 Escriu en el mapa el nom de les unitats de relleu següents. Si et resulta difícil, consulta un atlas.

Pirineu axial – Depressió Central – Pre-pirineu – Pirineus – Serralada Litoral
Serralada Prelitoral – Cap de Creus – Delta de l'Ebre

■ Completa el text amb algunes de les unitats de relleu anteriors.

- ▶ El _____ és un conjunt de serralades situades al nord de Catalunya. Podem dividir aquesta unitat de relleu en dues grans unitats: el _____ i el _____.
- ▶ Les serralades costaneres són dues serralades paral·leles entre elles i també paral·leles a la línia de la costa. Aquestes serralades són la _____ i la _____.
- ▶ La _____ és el territori situat entre els Pirineus i les serralades costaneres.
- ▶ El _____ és la prolongació de la serralada pirinenca.

■ Busca informació sobre el Pirineu axial i el Prepirineu i completa aquest quadre.

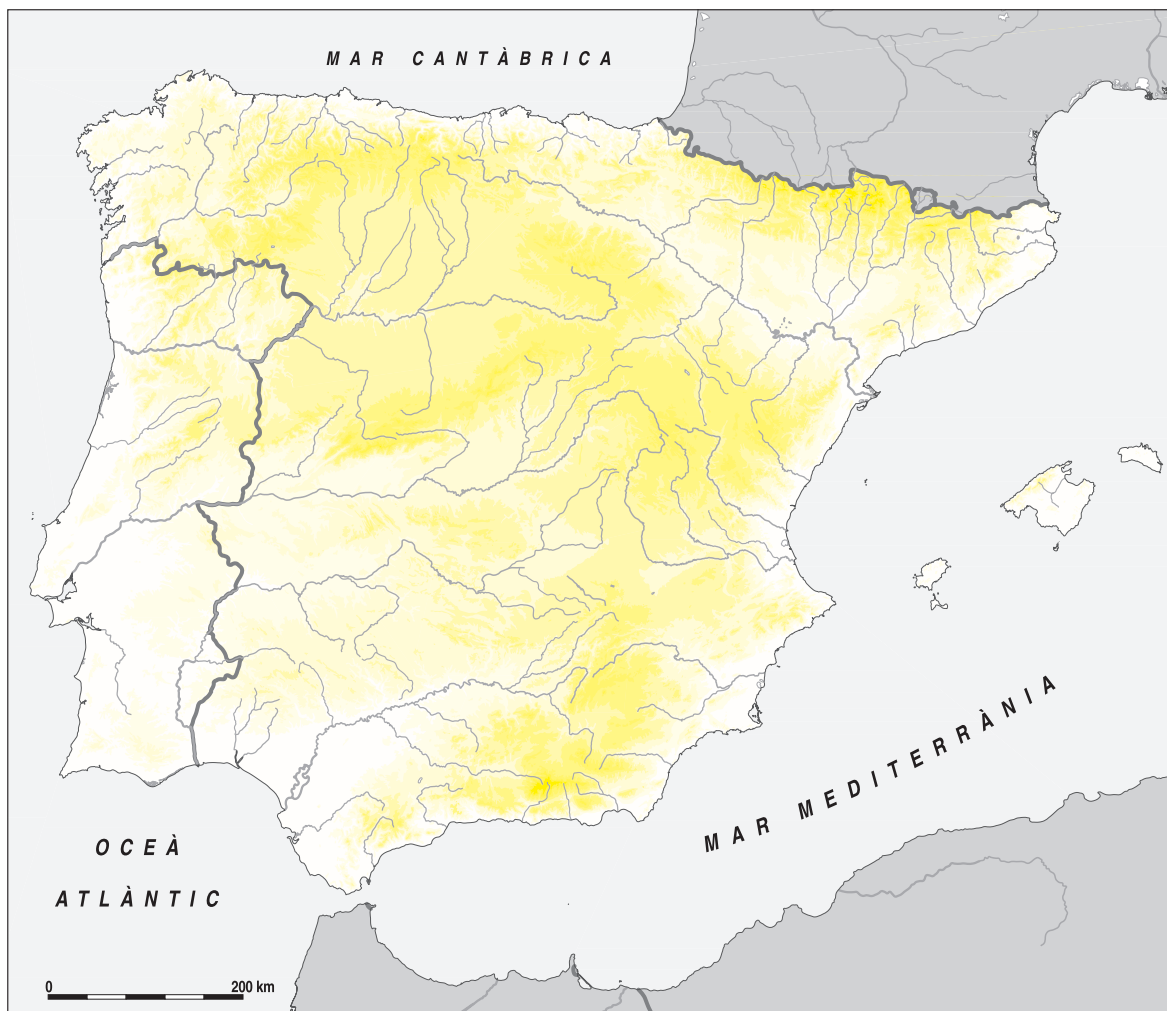
	Pirineu axial	Prepirineu
materials que el formen	_____ _____	_____ _____
agents d'erosió	_____ _____	_____ _____
cims destacats	_____ _____	_____ _____

2 Observa aquest mapa mut de la Península Ibèrica i escriu el nom de les unitats de relleu següents:

SERRALADES: Massís Galaic, Serralada Cantàbrica, Pirineu, Sistema Ibèric, Muntanyes basques, Sistema Central, Serralades Bètiques, Sierra Morena, Meseta central, Serra d'Estela.

CAPS: Cap de Creus, cap de la Nau, cap de Palos, cap de Gata, punta de Tarifa, cap de Trafalgar, cap Espichel, cap Roca, cap de San Vicente, cap Finisterre, cap Ortegá, punta de La Estaca de Vares, cap Matxitxaco.

GOLFS: de Roses, de València, d'Almeria, de Cadis, de Biscaia.

■ Completa el text següent amb algunes de les unitats de relleus anteriors:

- ▶ La _____ ocupa el centre de la Península Ibèrica. El _____ divideix la Meseta en dues submesetes. La Meseta està envoltada per la _____, les _____, el _____ i Sierra Morena.
- ▶ Les muntanyes exteriors a la Meseta són el _____, les serralades costaneres i les _____.

- 3** Escriu en el mapa el nom dels rius i llacs següents. Si et resulta difícil, consulta un atlas.

RIUS: Nalón, Navia, Nerbion, Sella, Saja, Eo, Bidasoa, Oria, Ebre, Xúquer, Segura, Túria, Llobregat, Duero, Guadalquivir, Tajo, Guadiana, Miño, Ulla.

LLACS: llac de Sanabria, llacunes de Ruidera, estany de Banyoles, llacs de Covadonga.

■ **Completa les frases següents:**

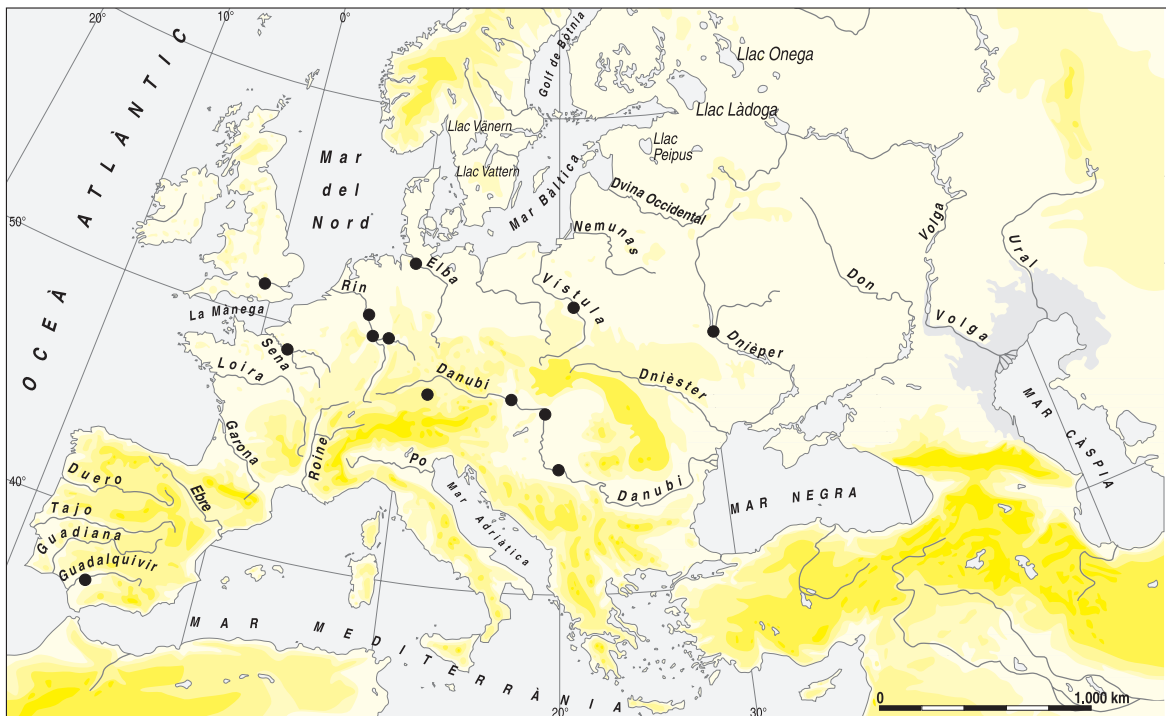
- ▶ Els rius _____ tenen un recorregut curt, ja que neixen a les muntanyes situades a prop del mar, però el seu cabal és abundant i el seu règim és regular.
- ▶ Els rius _____ són llargs, de cabal abundant i règim regular, ja que tenen molts afluents.
- ▶ Els rius _____ són curts, de cabal pobre i règim irregular, a excepció de l'Ebre, que és el riu més cabalós de la Península.

4 Llegeix:

Des dels temps més antics, a la vora dels rius s'han creat pobles i ciutats. Els rius garantien el proveïment d'aigua per a la població i per als usos agrícoles, principalment. A partir de l'època de la industrialització, l'aigua dels rius va permetre la instal·lació i el funcionament d'indústries diverses. Però, a més de satisfer les necessitats d'aigua de la civilització, els rius han estat sempre una via natural per al transport i per a la comunicació entre pobles. En són prova els nombrosos **ports fluvials** situats en els rius cabalosos del territori europeu.

■ Situa en el lloc corresponent del mapa cada una de les ciutats següents, dotades de port fluvial:

- Sevilla – París – Belgrad – Varsòvia – Colònia – Frankfurt – Hamburg – Bonn
 Viena – Munic – Londres – Budapest – Kíev

5 Llegeix:

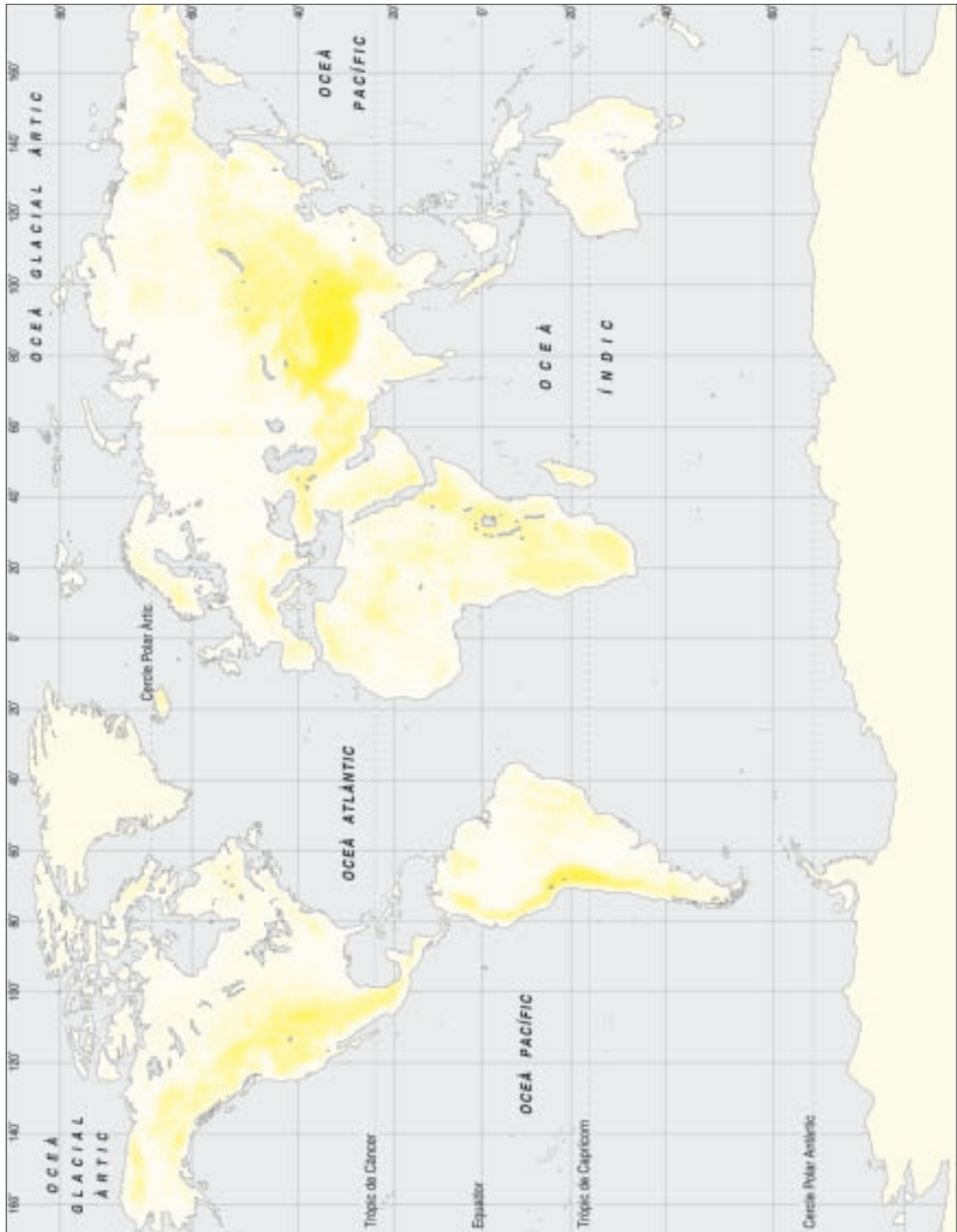
Els rius de la Península Ibèrica són menys cabalosos que la major part dels rius del centre i el nord d'Europa. Amb tot i això, molts dels rius peninsulars també han estat vies naturals per a la comunicació i el transport.

■ Busca en una enciclopèdia informació sobre els raiers. Explica en què consistia la seva feina i per quins rius circulaven.

1 Situa en el planisferi les unitats de relleu següents:

SERRALADES: serralada Escandinava, serralada de l'Himàlaia, muntanyes Rocalloses, Caucas, Andes, Massís Central francès, Urals, Gran Serralada Divisòria.

PENÍNSULES: de Kamtxatka, de Corea, de Sumatra, Aràbiga, de Florida, d'Alaska, de Califòrnia, de Cap York, Escandinava, Balcànica, de Jutlàndia, de Kola, d'Hindustan, d'Indoxina, de Malacca, Antàrtica, del Labrador.

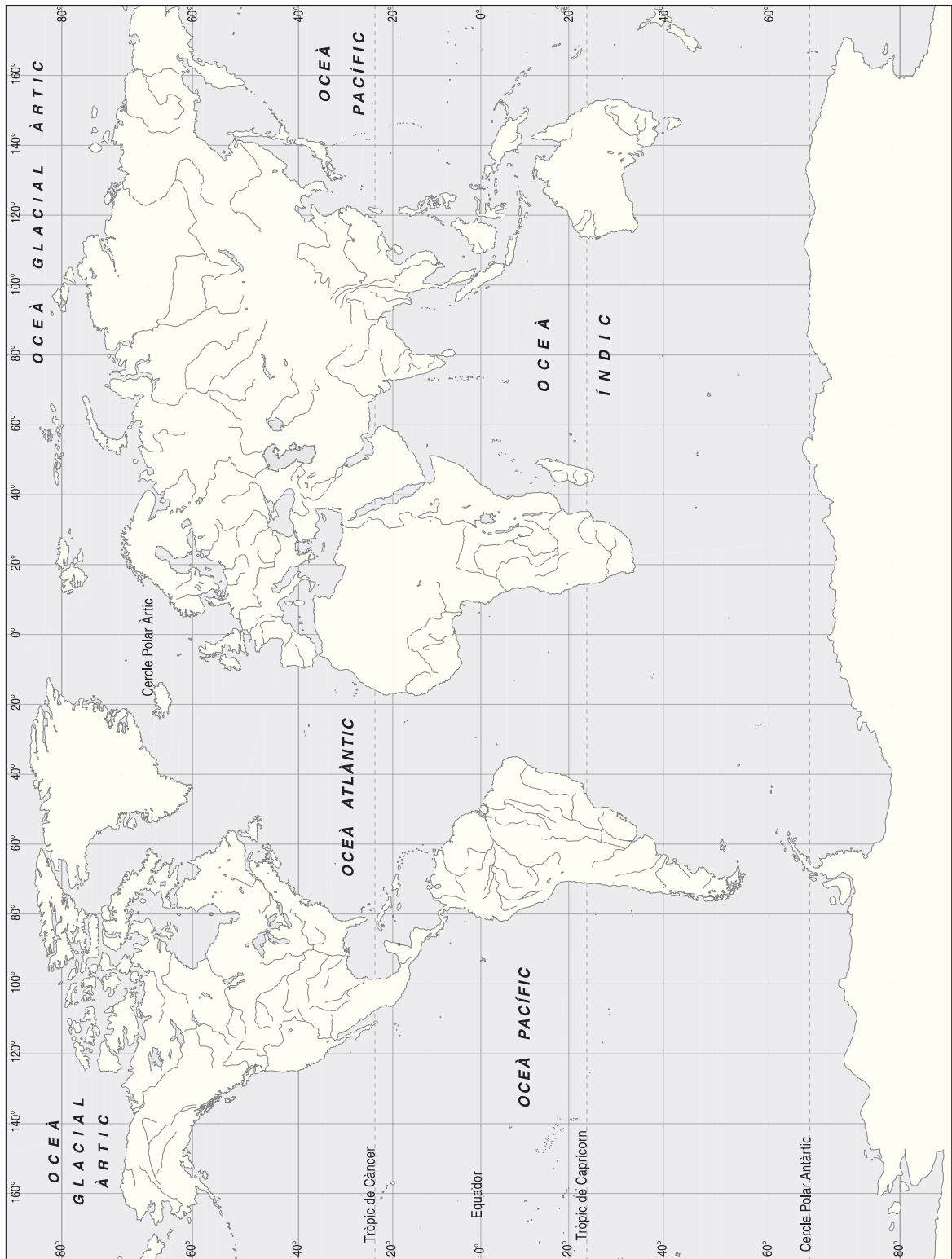

Nom:

2 Situa en el planisferi els rius i llacs següents:

RIUS: Volga, Iang-Tsé, Nil, Mississipí, Murray, Danubi, Huang He, Congo, Txad, Mackenzie Darling, Ural, Níger, Paran , Don, Amur, Lena, Yukon, Rin, Mekong, Orange, V nern, Zambezi.

LLACS: Eyre, Gran Llac dels  ossos, Ladoga, Baikal, Vict ria, Titicaca, Peipus, Balkhaix, Michigan, Tanganyka.

Nom:

1 Llegeix la notícia següent:**EL FORAT D'OZÓ A L'ANTÀRTIDA JA ÉS TRES VEGADES MÉS GRAN QUE EUROPA**

L'àrea afectada comprèn 28,3 milions de km², una extensió superior a la quantificada l'any 1998. Els CFC perviuran anys a l'atmosfera, encara que se'n suspenguin les emissions.

El forat de la capa d'ozó sobre l'Antàrtida acaba de batre un nou rècord: a hores d'ara ocupa una superfície de 28,3 milions de quilòmetres quadrats, pràcticament tres vegades la del territori europeu o del nord-americà. El mesurament del satèl·lit Toms, de la NASA, ha determinat que tota aquesta extensió està per sota de 250 dobsons, la unitat utilitzada per a mesurar la concentració d'ozó. Menys de 250 dobsons significa que la capa no tan sols pateix un debilitament, sinó que ja està foradada. En el mesurament anterior, del 1998, l'àrea afectada comprenia 27,2 milions de quilòmetres quadrats.

En una espectacular imatge facilitada per la NASA s'observa que el forat ocupa tot el continent antàrtic i es desborda fins a pràcticament la Terra del Foc. «Aquestes observacions confirmen la inquietud sobre la fragilitat de la capa», va escriure en un comunicat Michael Kurylo, director del Programa sobre Alta Atmosfera de l'agència espacial. «Encara que la producció de gasos destructors (especialment, els fluorocarbonis o CFC) s'ha reduït gràcies als tractats internacionals, la concentració a l'estratosfera ara arriba a un nou màxim.»

Lluny d'una solució

Kurylo va afegir: «A causa de la seva persistència a l'atmosfera, passaran uns quants decennis abans que el forat deixi de ser un fenomen anual.» Des fa més de 20 anys, la capa d'ozó sobre l'Antàrtida pateix un acusat debilitament quan arriben els mesos de setembre i octubre, encara que es recupera en gran part mentre dura l'estiu austral.

Malgrat totes les alarmes, la NASA precisa que la superfície afectada es manté relativament estable. Tanmateix, es debiliten zones interiors tocades amb anterioritat. En qualsevol cas, un expert del Toms-Ep va dir a l'Agència Reuters que no s'espera cap millora almenys fins al 2010.

La capa d'ozó estratosfèrica –en baixes altures pot arribar a ser un problema– protegeix la Terra dels raigs ultraviolats emesos pel Sol. Una dosi excessiva pot provocar l'aparició de càncers de pell.

Antonio Madrdejós
(*El Periódico de Catalunya*, 9 de setembre del 2000).

■ Contesta:

- On és la capa d'ozó? _____
- Quina funció té la capa d'ozó? _____
- Què passaria si augmentés el forat de la capa d'ozó? _____
- Què són el clorofluorocarbonis o CFC? _____
- Per a què es fa servir l'ozó? _____

■ Pensa accions que podries dur a terme per intentar disminuir l'efecte de la destrucció de la capa d'ozó.

2 Llegeix:

L'aigua dolça és un bé escàs i constitueix una veritable primera matèria per als éssers humans. La **dessalinització** de les aigües marines és el procediment més ràpid per a obtenir aigua dolça. La major part de les instal·lacions s'han construït a les costes de la Mediterrània, la mar Roja i el golf Pèrsic, si bé la planta dessalinitzadora en actiu més gran és a Lanzarote. Aquesta planta és capaç de produir més de 450.000 m³ d'aigua dolça cada dia. En alguns països, com Israel, Líbia o l'Aràbia Saudita, les necessitats d'aigua són cobertes massivament gràcies a l'aigua de mar desalinitzada. El procés de dessalinització de l'aigua és el següent: l'aigua de mar és escalfada i transformada en vapor, que després es condensa i esdevé aigua dolça.

■ Contesta:

- Per què et sembla que es dessalinitza l'aigua del mar? _____

- Per què creus que hi ha països en què el proveïment d'aigua dolça depèn de l'aigua del mar desalinitzada? _____

- Quins motius et sembla que fan que un país o un territori tingui uns recursos hídrics escassos? _____

■ Enumera quins són els usos principals de l'aigua.

1 Llegeix:

Charles Darwin va publicar un llibre titulat *Origen de les espècies*, en el qual demostrava que la diversitat dels éssers vius és el resultat de l'evolució. A causa d'una mala interpretació d'aquesta teoria, moltes persones han cregut que els humans descendim del mico actual. Darwin no va fer mai aquesta afirmació, però sí que sostenia que tots els primats tenim un ancestre comú. En el curs del procés evolutiu, els primats es van dividir en diferents branques: una va evolucionar fins al ximpanzé actual i una altra va originar l'espècie humana. Des de l'ancestre comú dels primats actuals fins a l'espècie humana, han aparegut diverses espècies, com l'*Australopithecus*, l'*Homo habilis*, etc., cada vegada més semblants a la nostra espècie.

■ Busca informació sobre Charles Darwin i completa la fitxa següent:

► **data i lloc de naixement:** _____

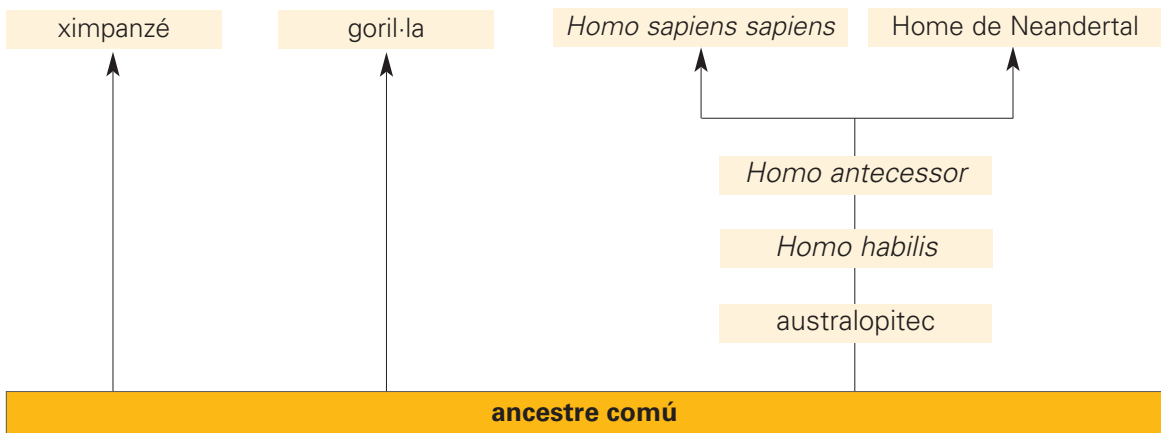
► **data i lloc de defunció:** _____

► **estudis que va cursar:** _____

► **obres que va publicar:** _____

► **fets destacables de la seva vida:** _____

■ Observa aquest esquema i, després, contesta les preguntes.

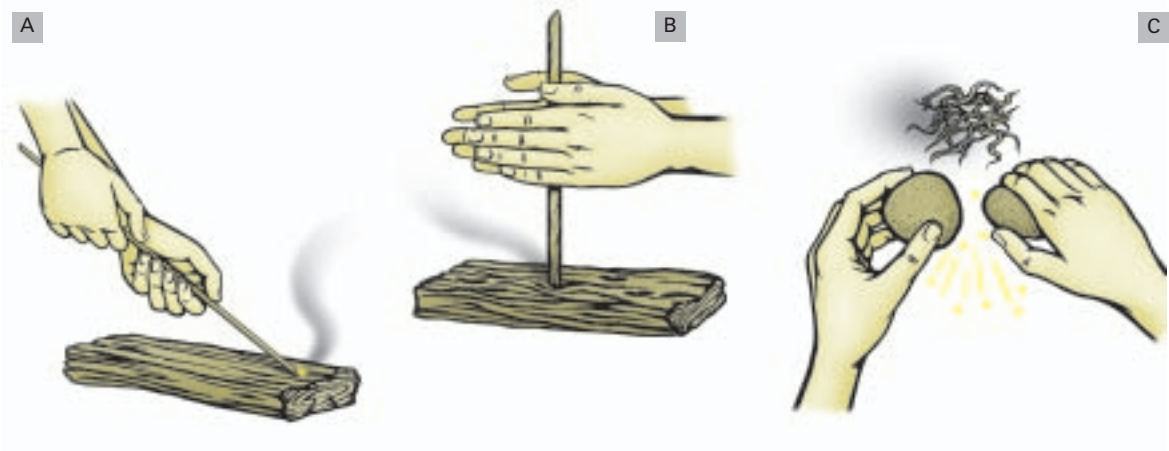

- Et sembla que la diversitat dels éssers vius és el resultat de l'evolució? Per què? _____
- _____
- _____
- Quin homínid era el més semblant a l'ésser humà actual? _____
- Quin homínid era el menys evolucionat? _____

■ Llegeix i comenta en el teu quadern la frase següent:

L'ésser humà i els primats tenen un ancestre comú.

2 Observa les imatges relatives a les tècniques per a obtenir foc i explica breument el procés que se segueix en cada cas.

A _____

B _____

C _____

■ Explica els avantatges que va comportar per a la humanitat el control i l'ús del foc.

3 Llegeix la frase següent:

L'avenç més important del neolític va ser la invenció de la roda.

■ Observa aquestes imatges i explica quins avantatges va comportar per a la humanitat la invenció de la roda.

Nom:

4 Observa aquestes imatges:

Venus de Willendorf

Venus de Lespugue

Venus de Laussel

■ Consulta en un diccionari la definició de "venus" i copia-la a continuació.

■ Contesta:

- Creus que aquestes estatuetes es poden designar amb el nom de Venus, segons la definició que el diccionari fa d'aquest terme? _____
- Et sembla que s'anomenen Venus per la bellesa de les formes i l'equilibri de les masses? _____
- Per què creus que aquestes estàtues són de petites dimensions i, com totes les que s'han trobat, tan polides? _____
- Creus que les característiques anteriors tenen relació amb el nomadisme dels pobles que les esculpien? _____
- Et sembla que les mans, els peus i, fins i tot, les faccions de la cara són gaire treballades? _____
- Quines són les parts del cos extremament exagerades? _____
- Quins són els trets que indiquen la relació de les estàtues amb el culte a la fecunditat? _____

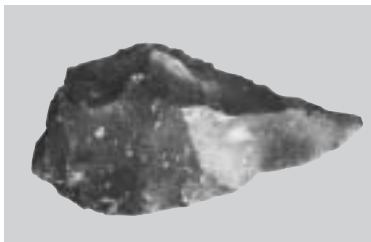
5 Llegeix:

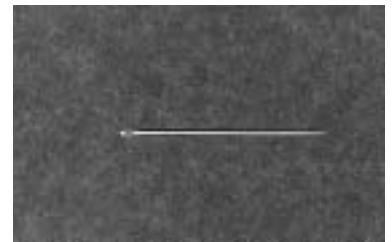
“Les eines ens han fet humans. Les eines ens humanitzen: les eines passen informació, de manera que els cops que s’han imprès en el suport o matriu natural han transformat aquest darrer en un codi d’informació únic.”

E. Carbonell, R. Sola: *Planeta humà*, Ed. Empúries, Barcelona, 2000.

■ Comenta el text que acabes de llegir.

■ Escriu el nom de cada eina prehistòrica i relaciona-la amb l’eina actual corresponent.

Nom:

La domesticació d'animals en el neolític **Unitat 5 Ampliació**

6 Observa aquest quadre, en què es reproduïxen els animals que els éssers humans del neolític van aprendre a domesticar.

	1. Ovella (8500 aC), Iraq.		8. Camell (3000 aC), Pròxim Orient.
	2. Gos (8400 aC), EUA.		9. Cavall (3000 aC), Ucraïna.
	3. Cabra (7500 aC), Iran.		10. Abella (3000 aC), Egipte.
	4. Porc (7000 aC), Iran.		11. Ànec (2500 aC), Pròxim Orient.
	5. Bou (6500 aC), Grècia.		12. Gall domèstic (2000 aC), Pakistan.
	6. Cuc de seda (3500 aC), Xina.		13. Gat (1600 aC), Egipte.
	7. Ase (3000 aC), Egipte.		14. Ren (1000 aC), URSS.

■ Situa el número que correspon a cada un dels animals del quadre anterior sobre aquest planisferi.

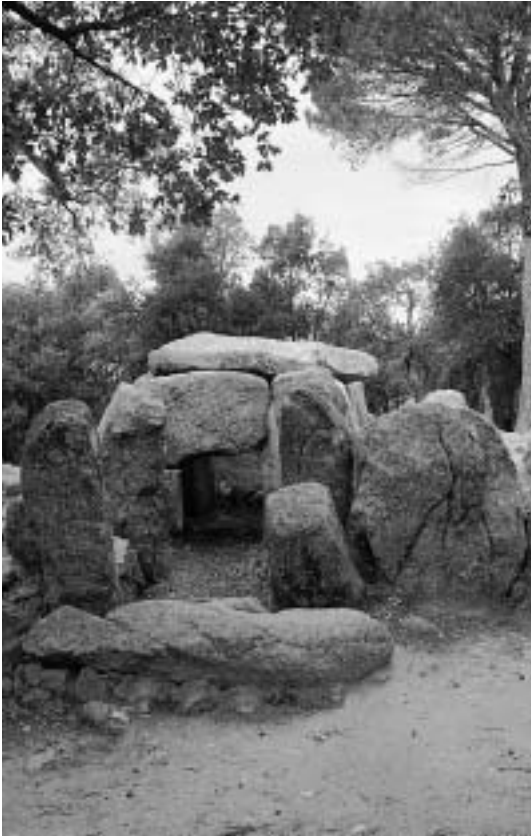

■ Explica quins avantatges per a l'alimentació i el transport va comportar la domesticació de determinats animals.

Nom:

7 Observa aquesta fotografia de la cova d'en Daina i el plànol corresponent.

■ **Llegeix:**

Els **dòlmens** eren formats per dues enormes pedres clavades verticalment a terra i una altra pedra col·locada horitzontalment al damunt. Aquest tipus de monument funerari va evolucionar i va donar lloc al sepulcre de corredor.

■ **Contesta:**

- Es pot considerar un dolmen la cova d'en Daina? _____
- Quina funció et sembla que devia tenir? _____

- Per què et sembla que es diu que aquest sepulcre és de galeria coberta? _____

- Què és un cromlec? _____

- Et recorda un cromlec la cova d'en Daina? Per què? _____

1 Llegeix:

Hammurabi va ser sobirà del regne de Babilònia en el segon mil·lenni abans de Crist i ha passat a la història com un gran legislador. El famós codi d'Hammurabi aplega un conjunt de regles i disposicions que comprenen tots els aspectes de la societat babilònica i es fonamenta en l'aplicació de càstigs severos. El codi admet la **pena del talió**, que en la Bíblia es resumeix amb aquestes paraules: «Ull per ull, dent per dent.» La pena del talió consisteix a fer sofrir al delinqüent un dany igual al que ell ha causat.

El codi d'Hammurabi tracta de la propietat (les terres eren de la corona, però la propietat privada era admesa), la família (el pare tenia un poder absolut sobre els fills), el comerç, les obres públiques (manteniment de canals, construcció de cases), relacions personals, etc.

■ Llegeix les disposicions següents, extretes del codi d'Hammurabi, i classifica-les d'acord amb la llegenda.

☐ P propietat	☐ C comerç	☐ R relacions personals
☐ F família	☐ O obres públiques	

- "Si un senyor, sense el consentiment del propietari d'un hort, ha tallat un arbre de l'hort d'un altre senyor, l'indemnitzarà amb mitja mina de plata."
- "Si un senyor ha edificat una era sense el consentiment del seu veí, perdrà la casa que hi hagi construït i tornarà l'era al propietari."
- "Si un senyor té un deute i no té plata per a reemborsar-lo però té gra, d'acord amb les ordenances del rei, el mercader prendrà com a interès el gra que li calgui."
- "Si un fill ha pegat al seu pare, se li amputarà una mà."
- "Si un senyor ha rebentat l'ull d'un altre senyor, se li rebentarà un ull."
- "Si un senyor dóna el seu hort a un hortolà perquè l'hi conreï, l'hortolà, mentre disposi de l'hort, entregarà al propietari de l'hort dos terços de la producció de l'hort i ell en prendrà el terç restant."
- "Si un senyor ha colpejat la galta d'un senyor superior a ell, serà colpejat públicament amb una verga de bou."
- "Si un pare no ha entregat el dot a la seva filla i no li concedeix un marit, després que el pare hagi mort, els seus germans li entregaran un dot proporcional al valor de la hisenda paterna i li concediran un marit."
- "Si un senyor ha rebentat l'ull a un subaltern o li ha trencat un os, pagarà una mina de plata."

2 Llegeix:

“Diferents barris dividien **Babilònia** en rectangles o districtes, separats per àmplies avingudes. Al més antic, anomenat Merkes, hi havia el temple de Marduk [...]. El temple, anomenat **Esagila** [‘la casa del cap alçat’], contenia un santuari principal i un de secundari, patis i dependències auxiliars i ocupava una superfície de 6.700 m², delimitada per una muralla. En el temple, que custodiava el tresor del déu en cambres secretes, hi havia les capelles dedicades a Marduk, a la seva dona, Zarpanitum, i al seu fill, Nabu.

»A prop de l’Esagila, però aïllada per una altra muralla, s’erigia l’**Etemenanki** [‘la casa que és fonament del cel i la terra’], una torre esglaonada d’una alçada de 92 metres en set pisos, sobre un terraplè de forma rectangular.

»Al voltant de l’Esagila i de l’Etemenanki hi havia altres temples, magatzems i dependències que convertien aquest recinte en una autèntica ciutat sagrada, separada de la resta de la ciutat per una muralla.

»Al conjunt monumental religiós de Babilònia s’hi arribava a través d’una majestuosa via sagrada, que partia d’una de les portes de la ciutat, la dedicada a la deessa Ishtar, situada al sector nord de la ciutat i semblant a un arc de triomf.

»Entre els edificis civils cal destacar el palau de **Nabucodonosor II**, d’uns 5.000 m² de superfície, situat molt a prop de la via sagrada. El formaven cinc edificis (biblioteca, saló del tron...) i els jardins suspesos, disposats en terrasses a diferents nivells.

»Un pont que travessava l’**Eufrates** facilitava el desplaçament des de la ciutat vella fins a la nova. Babilònia, que es protegia dels atacs exteriors per mitjà d’una muralla doble, era una ciutat de planta quadrangular; ocupava una superfície de 950 ha i hi vivien unes 200.000 persones.”

F. Lara Peinado: *Así vivían en Babilonia*, Ed. Anaya. Madrid, 1989.

■ Consulta una enciclopèdia i contesta les preguntes següents:

- On estava situada la ciutat de Babilònia? _____
- Quan es va convertir en capital? _____
- Quins eren els principals edificis civils de la ciutat? _____
- En què consistien els jardins suspesos? _____
- Quins eren els principals edificis religiosos de Babilònia? _____
- Quantes portes hi havia a la ciutat? _____

■ Busca en una Bíblia el text Gn 11, 1-9 i llegeix-lo. Després, contesta:

- De què acusava Déu els homes que havien decidit aixecar la torre de Babel? _____
- Per què creus que Déu va dispersar la gent de Babel arreu de la terra? _____
- Creus que la construcció d’aquesta torre té relació amb l’Etemenanki? _____

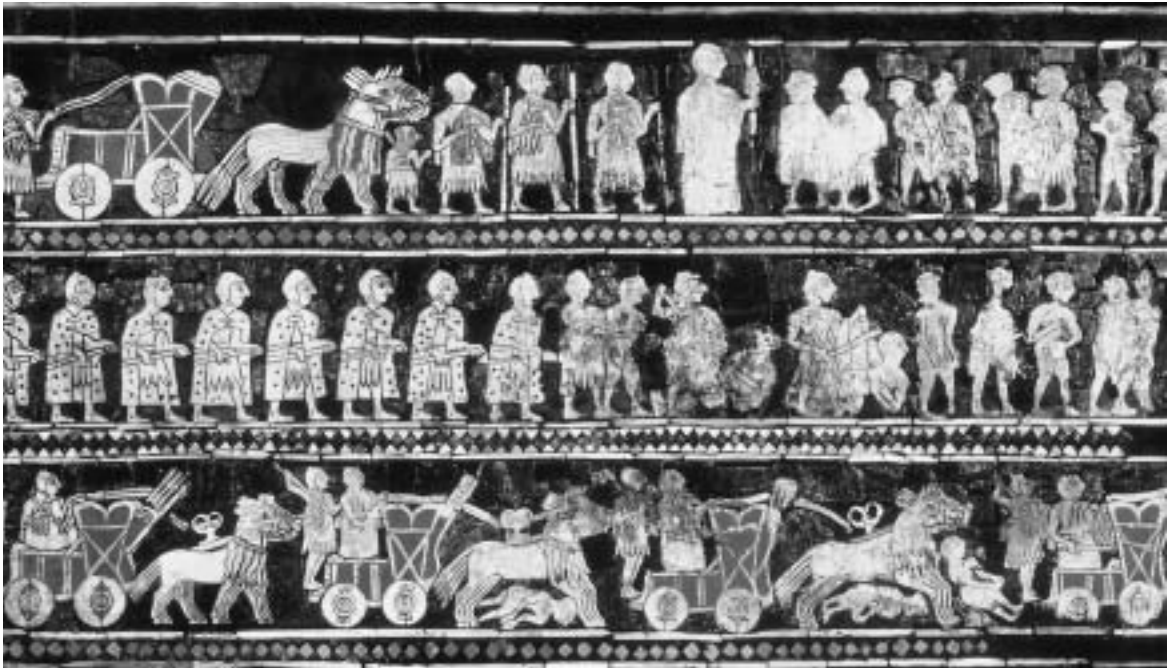
3 Llegeix:

L'**estendard d'Ur**, de l'època sumèria, va ser trobat en una tomba del cementiri reial d'Ur. És un mosaic que es divideix en tres zones. Cada franja és delimitada per trossets de lapislàtzuli i pedra calcària vermella. Aquestes tesselles es fixaven a la fusta amb betum. L'estendard de guerra, que va ser concebut per a ser llegit de baix a dalt, inclou les representacions següents:

- A la **franja o zona inferior**, imatges de carros i infanteria en plena lluita. Els carros són conduïts per un soldat, i darrere seu s'observa un altre soldat armat.
- A la **franja central**, els presoners de guerra són desposseïts de la seva vestimenta.
- A la **franja superior** s'hi ha representat un cap suprem que rep els presoners de guerra.

■ Observa l'estendard d'Ur i encercla-hi els elements següents:

carros de combat – soldats – cap militar – presoners

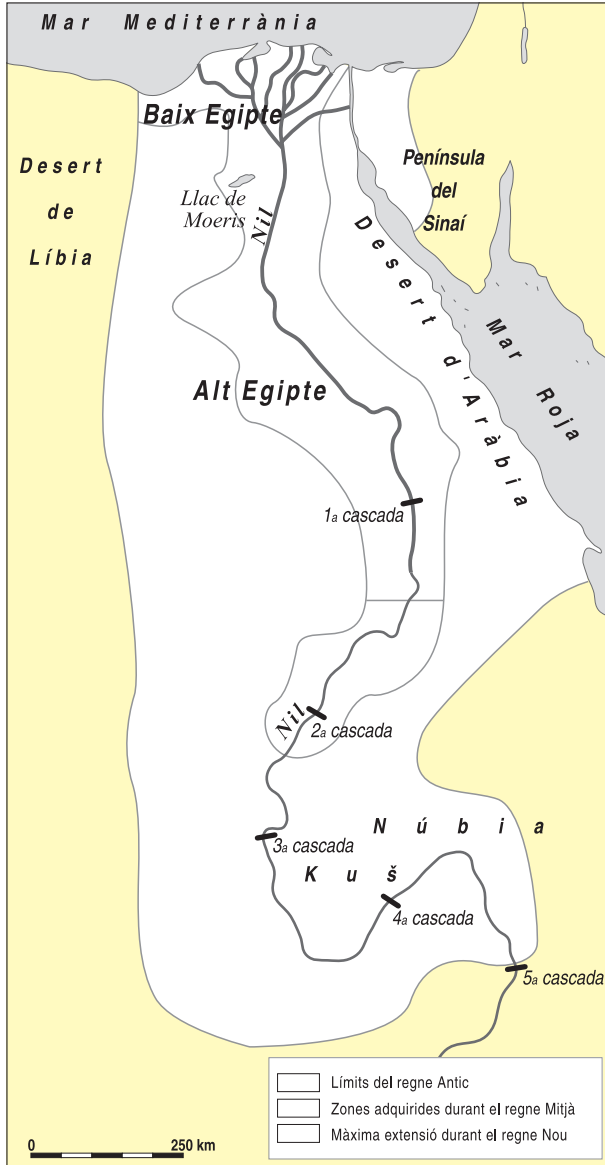
■ Contesta:

- Com saps qui és el cap militar en aquest estendard? _____
- Quin et sembla que devia ser el destí dels presoners de guerra capturats pels mesopotamis i, en general, pels pobles de l'antiguitat?

- Quines armes pots identificar en aquest estendard? _____
- Quina similitud et sembla que tenen els carros de combat antics amb els que els exèrcits actuals també anomenen carros de combat? _____

4 Localitza en un atlas històric les següents ciutats de l'antic imperi d'Egipte i situa-les en el mapa:

el Caire – Tebes – Memfis – Abu Simbel – Alexandria

■ **Contesta:**

- Per què les ciutats d'Egipte es construïen a la vora del Nil? _____

- Fins a quines zones geogràfiques s'estenien els territoris de l'antic Egipte? _____

■ **Pinta el mapa d'acord amb la llegenda.**

- verd regne Antic
- blau regne Mitjà
- vermell regne Nou

■ **Escriu les principals característiques dels tres grans períodes de la història de l'antic Egipte.**

regne Antic: _____

regne Mitjà: _____

regne Nou: _____

Nom: _____

5 Busca informació en una enciclopèdia i relaciona cada déu de l'antic Egipte amb la seva funció.

Osiris •

• déu protector de la monarquia

Thot •

• déu del Sol

Anubis •

• déu de la saviesa i de l'escriptura

Ra •

• déu dels morts i dels funerals

■ Busca informació en una enciclopèdia o en un llibre d'història de l'antiguitat i explica la llegenda del déu Osiris.

6 Llegeix:

“Paraules que s’han de dir quan s’accedeix a aquesta sala de justícia, purificant [X] de tot mal que hagi fet i contemplant els rostres dels déus:
 »Salve a tu, gran déu, senyor de justícia! He vingut a tu, senyor meu, perquè te m’emportis i pugui veure la teva bellesa, perquè jo et conec i conec el teu nom; i conec el nom dels quaranta-dos déus que estan amb tu en aquesta sala de justícia [...].
 »[...] No he desposseït cap orfe de la seva propietat. No he fet les coses que els déus detesten. No he calumniat cap servent davant del seu propietari. No he causat dolor. No he provocat fam. No he fet plorar. No he matat ni he fet matar. No he fet patir ningú [...]. Sóc pur! Sóc pur!”
Libre dels Morts, capítol XXXV

■ Contesta:

- A quin déu et sembla que s’adreça aquesta salutació? _____
- Què et sembla que pretenien els egipcis amb la recitació d’aquest text? _____

Nom:

7 Llegeix:

“El cervell l’extreien amb ganxos a través de les fosses nasals; després, introduïen pel mateix conducte diversos productes i tapaven amb cera les obertures de les orelles, els ulls, el nas i la boca. A continuació, obrien l’abdomen seguint una línia que un escriba havia traçat prèviament amb un pinzell i extreïen totes les vísceres, llevat del cor i els ronyons. Les vísceres les rentaven i les deixaven reposar en extractes aromàtics abans d’introduir-les en unes copes –els vasos canopis–, que habitualment eren d’alabastre i reproduïen imatges d’Inset, Hapy, Duamufet i Queberasenut, divinitats que asseguraven el bon funcionament del cos. Quan la cavitat abdominal ja s’havia omplert de mirra, canyella i altres perfums, cosien l’obertura del cos del difunt i el deixaven en maceració durant seixanta dies en un bany de natró.

»Un cop enllestida la protecció física del cos, calia començar la protecció màgica. Per a fer-ho, embolicaven el cos amb benes de lli, tot recitant oracions. Per protegir més bé el mort, dins el sudari posaven amulets, entre els quals no podia faltar un escarabat, col·locat a l’alçada del cor. La finalitat d’aquest amulet era conjurar el cor perquè no traís el difunt quan comparegués davant el tribunal d’Osiris. La tasca era executada pel sacerdot encarregat de la momificació, cobert amb una màscara que reproduïa el rostre d’Anubis, el déu amb cap de xacal que era adorat com a protector dels cadàvers. Per últim, s’efectuava el ritual de “l’obertura de la boca”, destinat a reanimar màgicament el difunt i, en conseqüència, els òrgans del seu cos.”

N. Fernández Rubio: *Así vivían los egipcios*, Ed. Anaya, Madrid 1991.

■ Observa aquesta pintura en què Anubis rep la mòmia d’un difunt i contesta les preguntes següents.

• Per què els egipcis momificaven els cadàvers? _____

• Quines són les parts del cos que extreïen en el procés de momificació?

• Per què col·locaven un amulet en forma d’escarabat a l’alçada del cor de la mòmia?

• Quina finalitat tenia el ritual anomenat “obertura de la boca”? _____

• Podia accedir-hi tothom, a la momificació? Raona la resposta. _____

Nom: _____

8 Observa la fotografia de les piràmides de Gizeh.

- Busca informació en una enciclopèdia sobre aquestes piràmides i completa la fitxa següent:

<p>▶ dimensions (alçària i mida dels costats): _____</p> <p>_____</p> <p>▶ nombre de galeries: _____</p> <p>_____</p> <p>▶ nombre de cambres funeràries: _____</p> <p>_____</p> <p>▶ nom d'altres monuments o objectes arqueològics situats a la ciutat de Gizeh:</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
--

- Explica breument què és una necròpolis.

9 Observa aquestes pintures egípcies i relaciona-les amb la informació corresponent.

Els egipcis llauraven els camps amb l'ajut d'una parella de vaques o bous. Les ovelles i els porcs col·laboraven en la sembra trepitjant les llavors en el llim humit quan l'aigua de la inundació ja s'havia retirat dels camps, i els ases col·laboraven en la collita com a animals de càrrega.

-

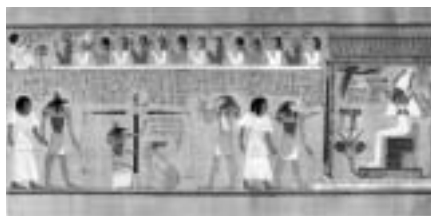
Els camperols egipcis vivien en petits cases situades a la vora del riu Nil. Tota la família participava en les feines del camp i generalment els homes llauraven i les dones sembraven; tots dos compartien les tasques de recol·lecció.

-

La música i la dansa eren algunes de les matèries integrants de l'educació que rebien les nenes egípcies.

-

La caça era una de les diversions més habituals entre els egipcis.

-

Per als antics egipcis, el cos d'una persona moria, però l'ànima iniciava aleshores una nova vida després d'haver superat un judici davant el tribunal d'Osiris en el qual es valoraven les bones obres que havia fet en la vida terrenal. A més, calia conservar el cos del difunt, costum que justifica la pràctica de l'embalsament.

-

1 Observa l'alfabet grec i la transcripció de cada lletra a l'alfabet llatí.

lletra		nom	transcripció	
min.	maj.		min.	maj.
α	A	alfa	a	A
β	B	beta	b	B
γ	Γ	gamma	g	G
δ	Δ	delta	d	D
ε	E	èpsilon	e	E
ζ	Z	zeta	z	Z
η	H	eta	e	E
θ	Θ	theta	th	TH
ι	I	iota	i	I
κ	K	kappa	c, k	C, K
λ	Λ	lambda	l	L
μ	M	mi	m	M
ν	N	ni	n	N
ξ	Ξ	csi	x	X
ο	O	òmicron	o	O
π	Π	pi	p	P
ρ	P	ro	r	R
σ	Σ	sigma	s	S
τ	T	tau	t	T
υ	Υ	ípsilon	i	I
φ	Φ	fi	f	F
χ	X	khi	kh	KH
ψ	Ψ	psi	ps	PS
ω	Ω	omega	o	O

■ **Llegeix:**

Alfabet és una paraula d'origen grec i sinònim d'abecedari.

■ **Observa l'alfabet grec i indica de quines lletres gregues prové la paraula "alfabet".**

■ **Llegeix:**

"Segons el llibre de l'Apocalipsi, l'alfa i l'omega (Α, Ω) són el símbol de Jesucrist, el principi i la fi de tota la Creació."

■ **Explica per què aquestes dues lletres gregues es prenen, en el llibre esmentat, com a símbol del principi i la fi de la Creació.**

■ **Mira de desxifrar cada un dels següents noms de divinitats gregues i transcriu-los a l'alfabet llatí:**

ΑΡΤΕΜΙΣ: _____ ΑΙΟΝΙΣ: _____
 ΖΕΥΣ: _____ ΑΠΟΛΛΩΝ: _____
 ΚΡΟΝΟΣ: _____ ΑΦΡΟΔΙΤΑ: _____

■ **Escriu una frase en català, però fent servir l'alfabet grec.**

■ **Intercanvia la teva frase amb la que hagi escrit un company o companya i comproveu**

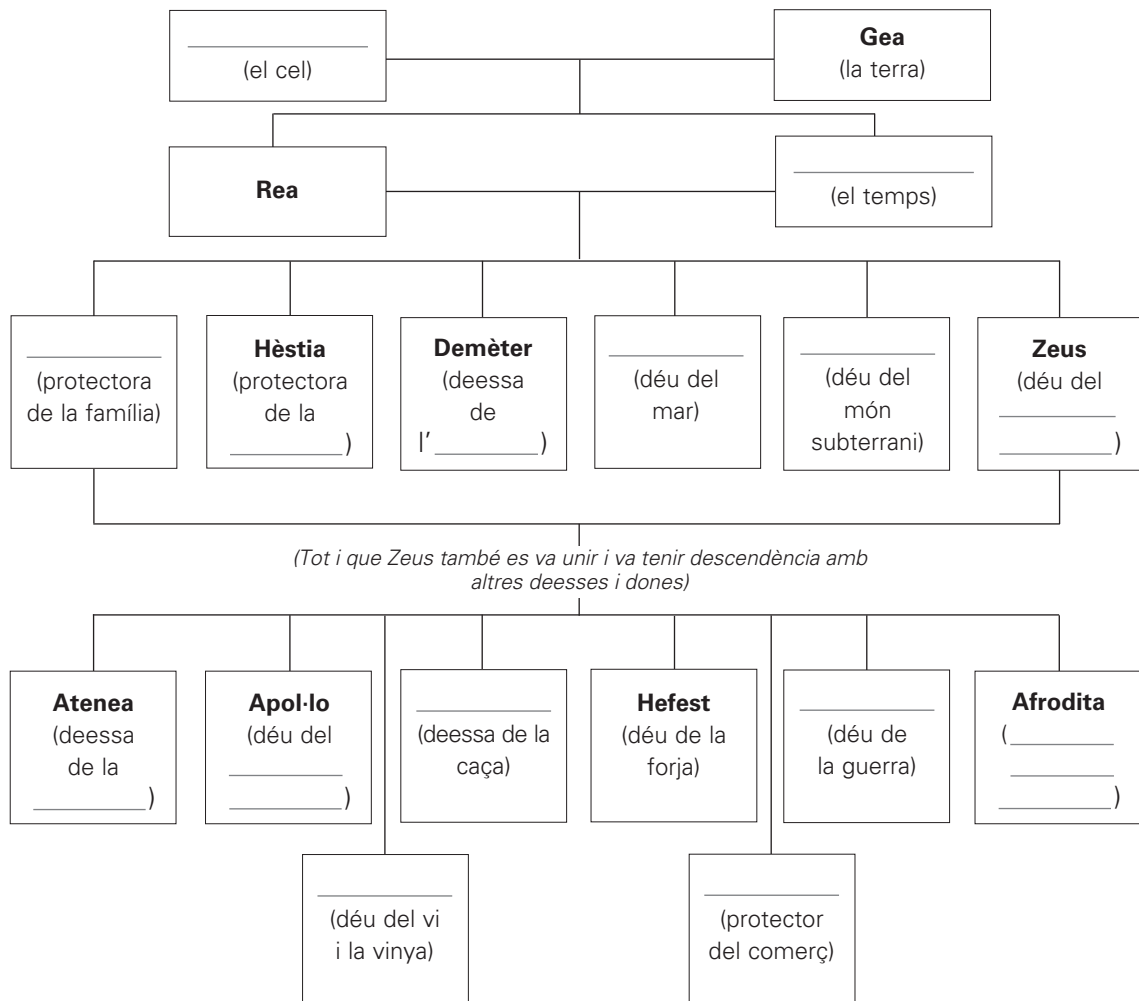
2 Llegeix:

Els grecs van idear un complex de mites i déus per a explicar l'origen de les forces de la natura. Creien en els déus de l'**Olimp**, tots els quals tenien un aspecte humà, encara que eren immortals, i tenien vicis i virtuts, com els humans. Sembla que els primers déus van ser **Gea** (la terra), gran mare de tots els homes i les dones, i **Urà** (el cel); de la unió de Gea i Urà van néixer **Rea** i **Cronos** (el temps), i la seva unió crea tres deesses: **Hera** (protectora la família), **Hèstia** (protectora de la llar) i **Demèter** (deessa de l'agricultura), i tres déus, **Posidó** (déu del mar), **Hades** (déu de l'infern i del món subterrani) i **Zeus** (déu del cel, la pluja, el llamp i el tro). Zeus era el déu principal i tenia autoritat sobre tots els altres. De la unió de Zeus amb la seva esposa, Hera, i amb altres deesses i dones mortals van néixer:

- **Atenea** (deessa de la saviesa i patrona d'Atenes),
- **Apol·lo** (déu del sol i de les arts),
- **Artemis** (deessa de la caça, els boscos i la lluna),
- **Hefest** (déu de la forja),
- **Ares** (déu de la guerra),
- **Afrodita** (deessa de la bellesa i l'amor),
- **Hermes** (missatger dels déus i protector del comerç),
- **Dionís** (déu de la vinya).

■ Completa aquest esquema amb els noms dels déus.

Nom: _____

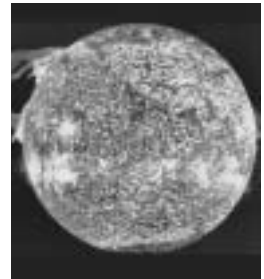

3 Relaciona cada déu amb la imatge corresponent.

Gea •

Cronos •

Posidó •

Apol·lo •

■ Consulta en una enciclopèdia el significat de la paraula "mite" i copia'n la definició.

■ Busca en una enciclopèdia informació sobre els tres mites grecs vinculats als personatges següents: Sísif, Prometeu i Ariadna. Després, selecciona'n un, el que t'hagi agradat més, i explica'l breument amb paraules teves.

4 Llegeix:

Els grecs celebraven una gran quantitat de cultes en honor dels déus. Entre aquestes cerimònies destaquen els jocs, dels quals els més famosos eren els d'Olímpia, que se celebraven en honor de Zeus.

■ Busca en una enciclopèdia informació sobre els Jocs Olímpics de l'antiga Grècia i contesta les preguntes següents:

- En quina data es van celebrar per primera vegada? _____
- Cada quan se celebraven? _____
- Què era la treva sagrada? _____
- Quins esports integraven les competicions? _____
- Com eren coronats els vencedors? _____

■ Comenta breument el valor social que té l'esport avui dia.

5 Busca informació sobre el baró de Coubertin i explica la seva relació amb els Jocs Olímpics.

■ Relaciona cada pictograma amb l'esport olímpic que representa.

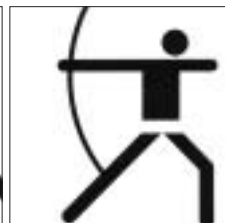
atletisme

tir

judo

ciclisme

futbol

6 Relaciona cada definició amb la imatge corresponent.

- El **temple** és el monument més important de l'arquitectura grega i el lloc reservat a la divinitat. És de planta rectangular i està envoltat de columnes.
-

- El **teatre** és la construcció destinada a les representacions teatrals.
- És format per l'escena, l'orquestra –de planta circular– i la graderia semicircular, destinada al públic.

- La **stoa** és un tipus de construcció a peu pla amb el sostre sostingut per columnes que servia per a passejar-s'hi i per a tractar-hi els diversos negocis.
-

- L'**acròpolis**, que es localitzava a la part alta de les ciutats, servia sobretot com a lloc de defensa en moments de perill i com a centre de cultes religiosos i lúdics.
-

■ Busca en una enciclopèdia informació sobre l'Acropolis d'Atenes i contesta:

- On està situada? _____
- Qui va fer construir aquest conjunt monumental? _____
- Qui va ser el cap de les obres? _____
- Què eren els propileus? _____

7 Escriu sobre aquest mapa, al lloc corresponent, el nom de cada una de les ciutats següents:

Atenes – Epidaure – Empòrion – Delfos – Rodes – Siracusa –
Olímpia – Alexandria – Massàlia – Esparta

■ Busca informació en una enciclopèdia i dibuixa els símbols següents al costat de la ciutat corresponent del mapa anterior.

temple

estadi

far

teatre

colós

biblioteca

8 Llegeix:

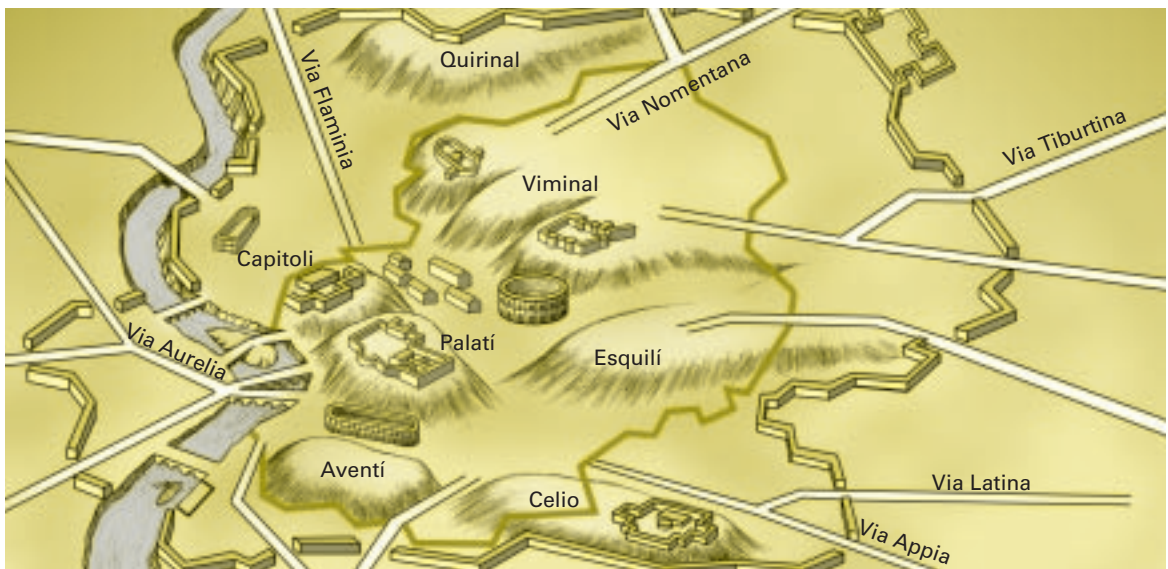
“En l’espècie humana hi ha individus tan inferiors als altres com el cos ho és respecte a l’ànima o la bèstia respecte a l’home. El millor partit que se’n pot treure és l’ús de la seva força corporal. Aquests individus estan destinats, per la seva mateixa naturalesa, a l’esclavatge, perquè per a ells no hi ha res millor que obeir.”

Aristòtil: *Política*.

■ Comenta el text anterior.

1 Consulta en una enciclopèdia la llegenda de Ròmul i Rem i copia-la a continuació.

2 Observa el plànol de Roma en l'època imperial.

■ Busca informació sobre la Roma antiga i contesta:

- On situa la tradició els inicis de la ciutat de Roma? _____
- Et sembla verídica l'explicació tradicional sobre l'origen d'aquesta ciutat? _____
- Quan va assolir Roma la màxima expansió en l'antiguitat? _____

■ Llegeix:

“Roma, en els començaments de la seva història, va rebre una profunda influència dels etruscos, una civilització nascuda al nord d'Itàlia. Els etruscos eren el poble més poderós de la península Itàlica en aquell moment (segles VII a V aC). Pels volts de l'any 510 aC, l'aristocràcia de la ciutat de Roma va expulsar l'últim rei etrusc, Tarquini el Superb, i va instaurar un nou tipus de govern: la República.”

M. Miró, J. Rodríguez: *Els viatges d'en Corneli Ovidi Galeri. Roma, un imperi mediterrani*, Ed. Graó, Barcelona, 1993.

■ Defineix els termes següents:

república: _____

monarquia: _____

3 Llegeix:

“Els rics, que ocupaven la major part de l’*ager publicus* i esperaven que després els fos reconegut com a propietat seva, començaren a afegir a les possessions pròpies els terrenys veïns dels pobres, bé comprant-los-els o bé prenent-los-els per mitjà de la força; d’aquesta manera, en comptes de ser petites propietats, tingueren a les seves mans grans latifundis. Van començar a comprar esclaus per a les feines del camp i la cura del bestiar. Va ser així com la gent poderosa va enriquir-se desmesuradament i el país es va poblar d’esclaus. Els itàlics, en canvi, van disminuir de nombre, abatuts per la misèria, els impostos i el servei militar; quan, més tard, es van alliberar d’aquestes càrregues, els itàlics s’havien quedat sense feina, ja que la terra pertanyia als rics, que no la treballaven amb l’ajut d’homes lliures, sinó amb la suor dels esclaus.”

Apià: *Història romana*.

■ **Consulta en una enciclopèdia el significat del concepte “ager publicus” i explica en què consistia.**

■ **Contesta:**

- Quin va ser el procés de creació de les grans propietats romanes o latifundis? _____

- Quin paper hi van exercir els esclaus? _____

- Quines conseqüències van tenir l’ús d’esclaus i la concentració de la propietat en poques mans, per als romans lliures de la classe baixa? _____

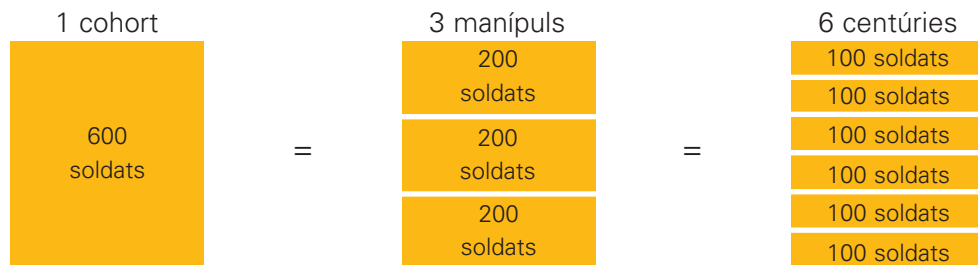
■ **Analitza les afirmacions següents i digues quina és certa. Raona la resposta.**

- Amb la incorporació dels esclaus al sistema latifundista romà, podem dir que el problema econòmic i social de l’atur apareix per primera vegada.
- Els esclaus representen l’alliberament de les classes lliures més baixes de la societat romana, que veuen com s’incrementa el temps que poden destinar a l’oci. Aquesta disponibilitat genera un formidable augment de l’afició al teatre i als espectacles de circ.

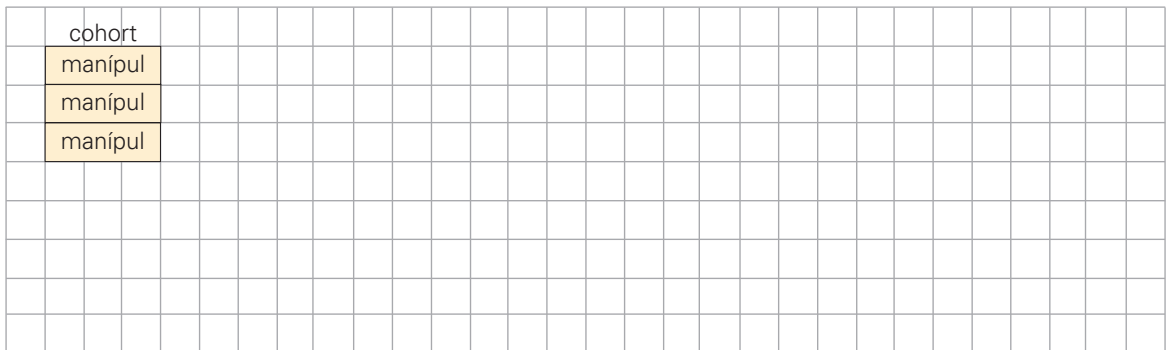
4 Llegeix:

L'exèrcit romà s'organitzava en **legions**. Cada legió, formada per 6.000 homes, es dividia en 10 **cohorts**, 30 **manípuls** i 60 **centúries**. Les legions integraven infanteria i tropes auxiliars d'arquers i genets. Les armes dels soldats eren un escut, una espasa curta, una llança i una javelina. Els soldats romans s'establien en el *castrum*, una construcció de planta quadrada o rectangular amb quatre portes d'accés. L'entrada assenyalava el punt de partida del *cardus* i el *decumanus*.

■ Observa el gràfic següent:

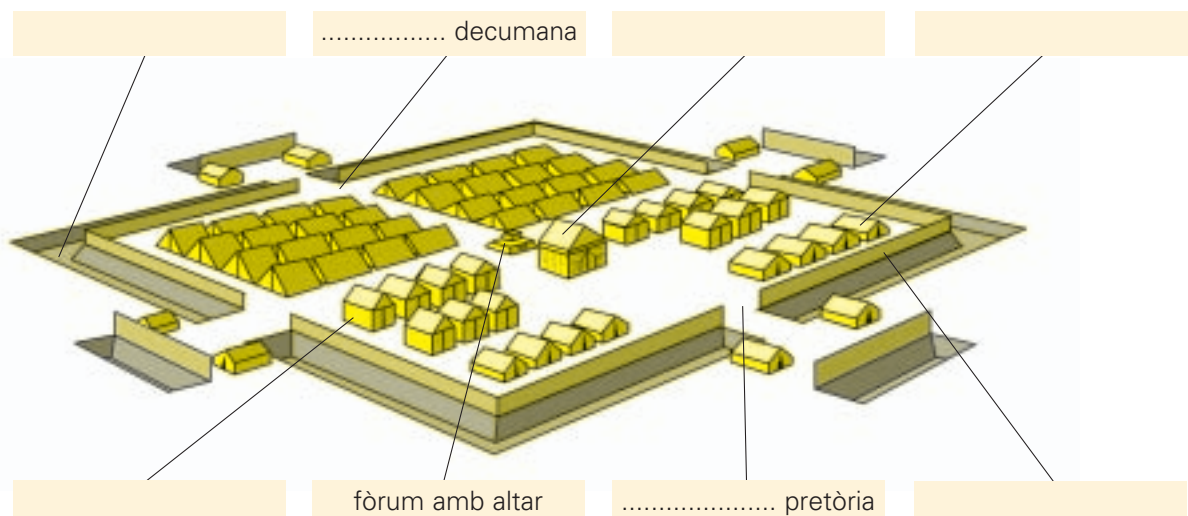

■ Dibuixa en la quadrícula l'esquema d'una legió i marca-hi les cohorts i els manípuls.

■ Completa les etiquetes del dibuix amb les paraules següents:

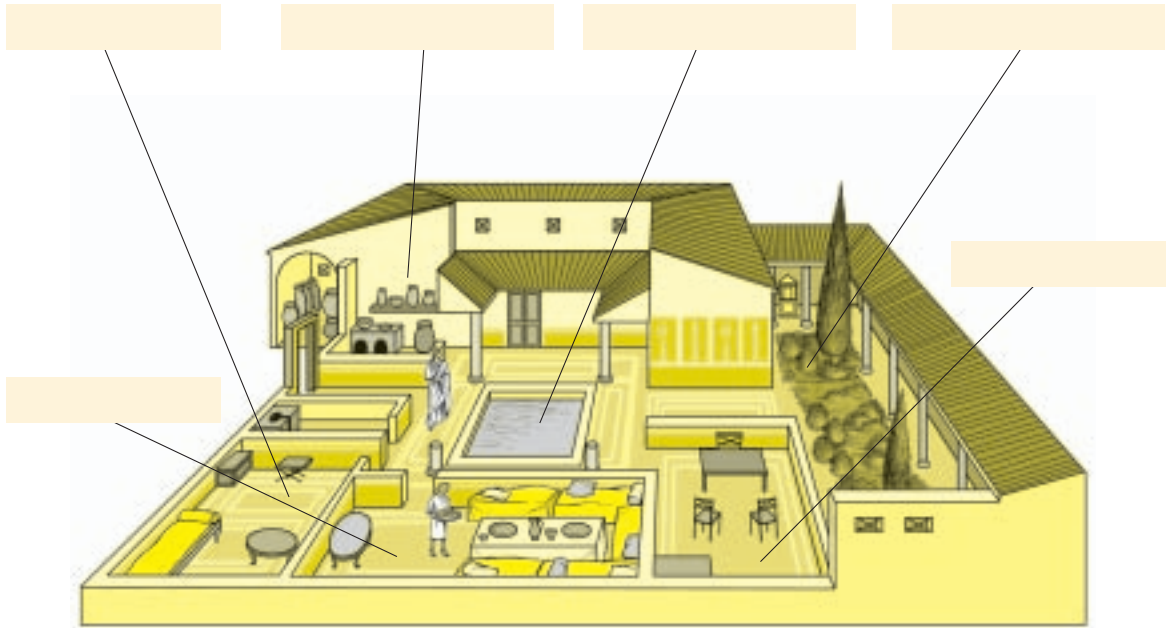
palissada de fusta – tenda del cònsol – tendes per a legionaris – fossat – porta – tendes dels oficials

Nom:

5 Observa aquest dibuix:

■ Llegeix i situa cada paraula al lloc corresponent del dibuix:

- ▶ **atri:** espai obert i dotat d'un estany petit, anomenat impluvium, destinat a recollir l'aigua de la pluja.
- ▶ **tablinum:** sala, oposada a l'entrada, on es rebien les visites.
- ▶ **peristil:** jardí de la casa.
- ▶ **cubiculum:** dormitori de la casa.
- ▶ **triclini:** menjador de la casa.
- ▶ **cuina:** lloc on es preparava el menjar.

■ Observa aquest mosaic i contesta:

• Què és un mosaic? _____

• Per a què servien els mosaics? _____

Nom: _____

6 Llegeix:

Els romans van ser tolerants amb les tradicions i els cultes dels pobles i territoris que van conquerir i ben sovint van adoptar-ne les divinitats. Un cop consumada la conquesta de Grècia, Roma va importar-ne la mitologia, però canviant el nom dels déus principals. A més d'aquests déus nacionals als quals retia culte l'Estat, hi havia també divinitats privades. Cada família romana tenia els seus déus particulars, els déus de la llar (lars), els déus de la família (penats) i els déus dels avantpassats difunts (manes).

■ **Consulta en una enciclopèdia els principals déus romans, escriu-ne el nom i relaciona'ls amb els déus grecs de la columna de la dreta.**

déus grecs	déus romans
Zeus	_____
Atenea	_____
Posidó	_____
Cronos	_____
Hefest	_____
Demèter	_____
Ares	_____
Artemis	_____
Hermes	_____
Hades	_____
Dionís	_____

■ **Llegeix:**

“En honor dels déus se celebraven festes i jocs. Cada déu tenia assignat un o més dies del calendari. A més a més, quan es produïa una desgràcia o un prodigi que la saviesa dels sacerdots no podia explicar, es duïen a terme cerimònies religioses, com ara purificacions amb aigua, sovint barrejada amb sal.”

J. Espinós, P. Masià, D. Sánchez, M. Vilar: *Así vivían los romanos*, Ed. Anaya, Madrid, 1987.

■ **Completa el quadre amb les paraules següents:**

festa dels difunts – processó amb danses guerreres; sacrificis de cavalls –
 festa de les flors – passejada d'animals guarnits – Saturnalia (del 17 al 21 de desembre)

nom	motiu	ritual
Compitalia (<i>del 4 al 15 de gener</i>)		col·locació de figuretes a les cases
Mamuralia (<i>14 de març</i>)	començament del període de guerra	
Floralia (<i>28 d'abril</i>)		danses, jocs i espectacles
Consulalia	protecció dels camps i del bestiar	
	sembra	representació de l'elecció i la mort d'un rei

7 Llegeix:

L'**escultura romana** es va inspirar en la grega, però era molt més realista. En destaquen dues modalitats:

- El **retrat**, que pot ser de cos sencer, de bust, sedent o eqüestre, però sempre molt fidel als trets del personatge.
- El **relleu històric**, destinat a esculpir esdeveniments importants en columnes, arcs de triomf, etc.

■ **Observa aquestes imatges i escriu si es tracta d'un retrat o d'un relleu històric.**

8 Situa en aquest mapa de Catalunya les restes romanes següents:

muralles: Tarragona, Empúries, Barcelona, Girona

aqüeductes: Tarragona, Barcelona, Pineda

amfiteatres: Tarragona, Empúries

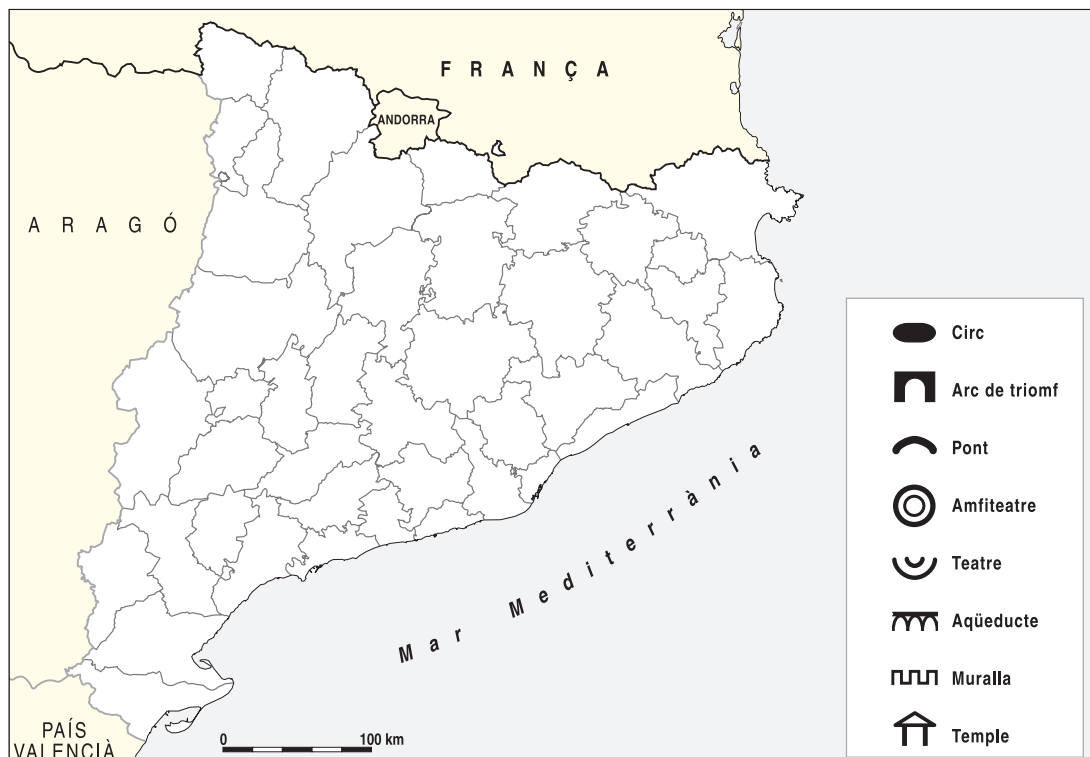
pont: Martorell

temples: Vic, Barcelona, Empúries

arcs de triomf: Berà, Martorell

teatre: Tarragona

circ: Tarragona

Nom:

